

Haalbaarheidsonderzoek museale invulling pompgebouwen Schutterspark

Museumconcept, huisvesting en businesscase

Haalbaarheidsonderzoek museale invulling pompgebouwen Schutterspark

Museumconcept, huisvesting en businesscase

Rapport
In opdracht van de gemeente Brunssum

Inhoudsopgave

H1 Inleiding	1
H2 Uitgangssituatie	3
2.1 Schutterspark	3
2.2 De pompgebouwen anno 2023	4
H3 Omgevingsanalyse	5
3.1 Gemeentelijk beleid	5
3.2 Ontwikkelingen toerisme en recreatie regionaal	8
3.3 Trends en ontwikkelingen vrijetijdssector en museumsector	9
H4 Missie en visie	12
4.1 Inhoudelijk profiel	12
4.2 Positionering en publieksbereik	15
H5 Museaal concept	17
5.1 Vaste presentatie	17
5.2 Gevarieerde programmering	21
5.3 Aanbod buiten, waaronder de LTM-bus	22
5.4 Educatie	23
5.5 Collectie	23
H6 Organisatie	25
6.1 Governance	25
6.2 Werkorganisatie	25
6.3 Partnerships	26
H7 Huisvesting en inrichting	27
7.1 Verbeteringen gebouw en kosten	27
7.2 Inrichting en kosten	28
7.3 Dekkingsplan investeringslast	28
H8 Exploitatieopzet	30
8.1 Begroting; lasten	30
8.2 Begroting; baten	31
H9 Stappenplan vervolgtraject	33
Colofon	35

Dit document (inclusief eventuele bijlagen) is opgesteld door BMC en de (auteurs)rechten met betrekking tot de inhoud en het format van dit document berusten bij BMC. Dit document is uitsluitend bedoeld voor gebruik door de opdrachtgever en mag niet worden gepubliceerd of aan anderen ter beschikking worden gesteld zonder uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van BMC.

H1 | Inleiding

In het Schutterspark liggen nog vier pompgebouwen die herinneren aan het Brunssumse mijnverleden. Drie pompgebouwen zijn gerestaureerd en zijn in gebruik door recreatiebedrijf Schutterspark BV. Het vierde, vrijstaande, pompgebouw moet nog worden gerestaureerd en is in afwachting van een herbestemming. De gemeente Brunssum ziet graag dat in ieder geval in pompgebouw 4 een passende museale functie wordt gerealiseerd. Deze ambitie is ook opgenomen in het Coalitieprogramma 2022 – 2026.

De gemeente heeft aan BMC opdracht gegeven om een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren dat zicht moet bieden op een aantrekkelijke museale invulling. Uitgangspunten daarbij zijn:

- passend bij de cultuurhistorische betekenis van de plek;
- interessant voor een breed publiek;
- betrokkenheid Brunssumse cultuur- en erfgoedorganisaties.

Het haalbaarheidsonderzoek moet een uitwerking bieden van het concept van een museale invulling, inzicht geven in welke verbeteringen nodig zijn om pompgebouw 4 geschikt te krijgen en wat er nodig is aan organisatie om van de museale invulling een succes te maken. Een en ander moet zijn uitgewerkt in een businesscase, voorzien van een investerings- en exploitatieopzet.

Het haalbaarheidsonderzoek is uitgevoerd door BMC Cultuur & Erfgoed en ontwerp bureau Kinkorn. Het onderzoek is gestart in april jl. Er zijn oriënterende gesprekken gevoerd met organisaties uit het Brunssumse cultuur- en erfgoedveld. Ook is gesproken met organisaties in de Parkstad Regio, waaronder Visit Zuid-Limburg, Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM), het Nederlands Mijnmuseum en Archeologisch Centrum De Vondst in Heerlen en Natuurmonumenten Zuid-Limburg. Verder is gesproken met de eigenaar van Schutterspark BV. Op 5 september en 1 november zijn miniconferenties georganiseerd met het Brunssumse cultuur- en erfgoedveld. Aan deze miniconferenties hebben deelgenomen: vertegenwoordigers van de Jack Aldewereld Stichting, Heemkundevereniging Brunssum, Stichting Limburgse Tram Maatschappij, Worldfestival Parade Brunssum en van de gemeente de beleidsadviseurs Cultuur en Toerisme, de teamleider Maatschappelijke Ontwikkeling en de wethouder Cultuur. Op de laatste miniconferentie (1 november) is gebleken dat er veel draagvlak bestaat voor een museale invulling van pompgebouw 4, zoals in deze rapportage is uitgewerkt.

Het haalbaarheidsonderzoek is begeleid door een stuurgroep, bestaande uit de wethouder Cultuur, de teamleider Maatschappelijke Ontwikkeling, de beleidsadviseur Cultuur en de beleidsadviseur Toerisme.

In deze rapportage wordt eerst de uitgangssituatie geschetst, met een beschrijving van de pompgebouwen en het Schutterspark (hoofdstuk 2). Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een omgevingsanalyse gepresenteerd met daarin onder andere relevante uitgangspunten van gemeentelijk beleid, een schets van het museale landschap in de regio en de belangrijkste trends en ontwikkelingen in de vrijetijds- en de museumsector. In hoofdstuk 4 wordt de visie op het inhoudelijk profiel en de missie van een nieuw museum voor Brunssum gepresenteerd,

in de Brunssumse context en die van het Schutterspark. Vervolgens wordt die visie uitgewerkt in een museaal concept en een ruimtelijk ontwerp (hoofdstuk 5). Hoofdstuk 6 beschrijft de organisatorische opzet van het beoogde museum en in hoofdstuk 7 wordt aangegeven wat nodig is aan huisvesting: renovatie, aanpassing, uitbreiding en inrichting van pompgebouw 4, en wat daarvan de kosten zijn. Hoofdstuk 8 bevat een exploitatieopzet, waarbij inzichtelijk wordt gemaakt wat een reële verhouding is tussen eigen inkomsten versus (structureel) subsidie van de gemeente. Afrondend bevat hoofdstuk 9 een voorstel voor besluitvorming en het vervolgtraject.

H2 | Uitgangssituatie

2.1 Schutterspark

Schutterspark in Brunssum is een 80 hectare groot wandel- en natuurgebied, gelegen in het dal van de Rode Beek. Schutterspark kent een rijke geschiedenis en is het oudste volkspark van Limburg.

Schutterspark heet het Schutterspark omdat er vroeger een schietbaan van Schutterij Sint-Gregorius lag. In 1919 kocht de Staatsmijnen Schutterspark van Schutterij Sint-Gregorius. Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Staatsmijnen werd het Schutterspark in 1952 uitgebreid, vernieuwd en cadeau gedaan aan de bevolking. Schutterspark was hét ontspanningsoord voor koempels (mijnwerkers) en hun gezinnen. Met de uitspanning het Schuttershüske, speeltuinen, een zwembad, een uitkijktoren, een 325 meter lange kabelbaan, een kinderboerderij en een roeivijver, was het destijds een populaire attractie in Limburg. De Staatsmijnen gebruikten het park echter ook voor bosbouw (het hout werd gebruikt om mee te bouwen en de mijngangen te stutten) en voor waterhuishouding om steenkool te wassen en de Brunssumse woonwijken van kraanwater te voorzien. Na de mijnsluiting in 1970 werd de gemeente Brunssum eigenaar, die het park op haar beurt weer verkocht aan het recreatieschap streekgewest OZL. In 1991 kocht de gemeente Brunssum het park terug.

Tegenwoordig wordt het Schutterspark door de gemeente verhuurd aan Schutterspark BV die het park exploiteert als recreatieve bestemming voor het hele gezin; met verschillende sport- en ontspanningsmogelijkheden, attracties en horecavoorzieningen die ook gehuurd kunnen worden voor onder andere trouwerijen en familiefeesten.

Verskillende objecten en gebouwen in het Schutterspark herinneren nog aan het mijnverleden, waaronder de vier pompgebouwen waar het water werd ontijzerd, de pompputten, het Pompenhuuske en het gebouw van de voormalige melksalon (nu brasserie Schuttershüske). Vanuit het Schutterspark loop je zo (de voormalige) Mijkolonie Schuttersveld en De Egge in.

2.2 De pompgebouwen anno 2023

De vier pompgebouwen in het Schutterspark zijn cultuurhistorisch interessant en vormen een beeldbepalend ensemble industrieel erfgoed. De pompgebouwen hebben de status van Beschermd Dorps- en Stadsgezicht. Drie van de vier pompgebouwen zijn identiek en zijn geschakeld gebouwd. Deze drie pompgebouwen zijn al gerestaureerd. Pompgebouw 1 wordt gebruikt voor feesten. Pompgebouw 2 en 3 fungeren vooral als opslagruimte. Pompgebouw 4 is nog niet gerestaureerd en is voor een klein deel (tijdelijk) in gebruik door de Stoomgroep Limburg.

Alle pompgebouwen vallen onder de 'huurovereenkomst gebouwen' die de gemeente heeft met Schutterspark BV. Daarnaast heeft de gemeente nog een aparte huurovereenkomst met de Stoomgroep Limburg voor het gebruik van een deel van pompgebouw 4.

Pompgebouw 4 is historisch gezien het meest interessant, omdat daar nog de filterinstallaties aanwezig zijn. Pompgebouw 4 ligt solitair en is ook een slag groter dan de drie andere pompgebouwen. Kerngegevens van pompgebouw 4 zijn:

- vloeroppervlak circa 830 m² BVO, waarvan circa 635 m² begane grond en circa 195 m² verdieping/vide;
- nuttig vloeroppervlak in totaal: circa 655 m²;
- vrijstaand gelegen op een prominente, onderscheidende plek, grenzend aan de promenade Schutterspark;
- karakteristiek gebouw met in pandig nog de zeven waterfilters; betonnen cilinders van circa 3 meter hoog en een diameter van circa 4 meter.

De staat van onderhoud van pompgebouw 4 is slecht. Het laatste onderzoek naar de staat van onderhoud dateert uit 2013/2014 en is uitgevoerd door bureau SGS Intron in opdracht van de gemeente. Conclusies:

- Het dak lekt en moet deels worden vervangen en worden voorzien van nieuwe dakbedekking.
- De lateien boven deuren en ramen moeten vervangen worden.
- De vloer is niet waterdicht; die moet hersteld worden.
- Het metselwerk en de betonwapening zijn nog goed.

H3 | Omgevingsanalyse

3.1 Gemeentelijk beleid

Cultuurbeleid

In de Kadernota Cultuur 2020-2023 heeft de gemeente Brunssum als missie geformuleerd: *'Cultuur levert een belangrijke bijdrage aan het leefklimaat in Brunssum. Wij vinden het van groot belang dat alle inwoners in aanraking kunnen komen met cultuur. Cultuur is belangrijk voor de samenleving en voor alle inwoners op individueel niveau. Cultuur in het algemeen, de culturele infrastructuur en de culturele voorzieningen in het bijzonder, zijn middelen om een onderscheidend imago aan onze stad toe te kennen en te creëren. Bovendien wordt de ontmoeting intensiever door de aanwezigheid van een lokaal cultureel leven.. Het belang van cultuur voor de Brunssumse samenleving en voor het individu uit zich in het feit dat mensen zich kunnen ontplooiën. Dat ze op eigen benen kunnen staan. Dat er sprake is van een positief gevoel.'*

Als speerpunten van beleid noemt de Kadernota Cultuur:

- cultuur als middel voor positieve gezondheid;
- bijdragen aan de identiteit van de Brunssumse samenleving;
- bijdragen aan gemeenschapszin en sociale cohesie;
- samenwerking tussen cultuur- en erfgoedorganisaties versterken.

De gemeente geeft aan te willen sturen op de samenhang van het cultuurbeleid met andere beleidsvelden, zoals welzijn en onderwijs. Ook de relatie met economie, citybranding en toerisme wordt expliciet genoemd: *'Cultuur heeft een aantrekkende werking op nieuwe inwoners en bezoekers van de stad. Culturele activiteiten zijn vaak de eerste aspecten van een stad die buitenstaanders opvalt. Het zijn die activiteiten waar bewoners mee kunnen pronken. Dit stimuleert Brunssumse bewoners tot ondernemerschap en tot meedoen. Ook voor bedrijven kan cultuur aantrekkelijk zijn. Zo kan cultuur de branding en het toerisme versterken en vice versa.'*

Toeristisch beleid

De laatste beleidsnota op het gebied van toerisme is de Kadernota Economie & Toerisme 2017-2024. In deze kadernota worden als speerpunten voor het gemeentelijk toerismebeleid genoemd:

- integrale gebiedsontwikkeling Oostflank, met onder andere de renaturatie van de Rode Beek en het opwaarderen van het Schutterspark;
- inspelen op de sterke groei van het toerisme in de Parkstadregio door middel van regionale samenwerking; ingezet op verdubbeling van het aantal overnachtingen in 2025 en op het realiseren van drie tot vijf toeristische attracties in de regio;
- ontwikkeling en realisering van fiets- en wandelpaden en recreatieve routes, onder andere het mijnspoortracé en de Leisure Lane.

In de afgelopen jaren is uitvoering gegeven aan dit beleid. Actuele projecten ter versterking van het toeristisch en recreatief profiel van Brunssum zijn:

- Parkstad Route (fietsrecreatie): oplevering gedeelte Brunssum verwacht eind 2024. Deze route 'schampt' het zuidwesten van Brunssum. De route krijgt in Brunssum een aftakking naar het Schutterspark.
- Knopen Lopen (wandeln netwerk): oplevering onderdeel Brunssum verwacht medio 2024 (zie ook [Visit Zuid-Limburg | Projecten | Knopen Lopen wandeln netwerk](#)). Deze route gaat dwars door het Schutterspark en het Vijverpark.
- Kinderroute voor en door kinderen: ook in samenwerking met Visit Zuid-Limburg; wordt nog aan gewerkt. De route loopt onder andere door de wijken De Egge/Bouwberg/Schuttersveld.

Natuur- en erfgoedbeleving zijn belangrijk voor toerisme en recreatie in Brunssum. Met genoemde versterkingen in het regionale fiets- en wandeln netwerk worden goede stappen gezet. Specifiek voor de erfgoedbeleving kan een museale invulling van het pompgebouw in het Schutterspark een belangrijke versterking betekenen. In het Schutterspark komen natuur en erfgoed samen. De gemeente werkt aan plannen voor de verdere ontwikkeling van het Schutterspark tot een veelzijdig en attractief gebied voor een breed publiek.

Ontwikkelvisie Schutterspark

Het Schutterspark heeft aantrekkingskracht op een breed publiek; zowel op eigen inwoners als bezoekers uit de regio. Het Schutterspark is een openbaar parkgebied met een bijzondere historie. Als onderdeel van het beschermd dorpsgezicht 'Mijnkoloniën Brunssum' geeft het park een uniek inkijkje in de onlosmakelijke samenhang tussen de Staatsmijnen, volkshuisvesting en vrijetijdsbesteding in de tijd van de steenkolenmijnbouw. Daarnaast ligt het Schutterspark op een bijzonder plek in het Roode Beekdal, waar het samen met de heide en brongebieden een unieke uitloper van de Brunssummerheide vormt.

Recent is in het Schutterspark het Blote Voetenpad vernieuwd; een attractie van 4 km lang voor jong en oud. Het Blote Voetenpad leidt je door een doolhof, modderpoelen, over hindernisbanen en nog meer. Inmiddels trekt het Blote Voetenpad meer dan 70.000 bezoekers per jaar.

Het Schutterspark gaat komende jaren geherstructureerd en verbeterd worden op basis van de ontwerpvisie van bureau Verbeek: enerzijds een ontwikkeling als Volkspark, anderzijds een ontwikkeling als Natuurpark. De pompgebouwen liggen centraal en vormen het scharnierpunt tussen Volkspark en Natuurpark. Zie onderstaand kaartje. Het ligt dus voor de hand een museale invulling te zoeken in relatie tot het verhaal van het Schutterspark. Een museum van dertien in een dozijn heeft geen zin. Het publiek stelt hoge eisen aan vormen van vrijetijdsbesteding. Een museale invulling zal dus onderscheidend moeten zijn.

Coalitieakkoord museale invulling

De gemeenteraad heeft op 25 januari 2022 een motie aangenomen waarin het college opgedragen wordt onderzoek te doen naar de haalbaarheid van een museale invulling van in ieder geval een van de pompgebouwen in het Schutterspark.

In de Raadsinformatiebrief van 31 mei 2022 staat dat het college als uitvoering van de motie:

- oriënterende gesprekken zal voeren met alle serieuze gegadigden;
- alle initiatieven dezelfde eerlijke kans zal geven in het onderzoek;
- afstemming zal zoeken met musea en andere organisaties in de regio;
- een goed doordacht plan aan de raad zal voorleggen, uitgewerkt in één of twee businesscases.

In het Coalitieakkoord Samen voor Brunssum (3 juni 2022) staat: 'Ook de museale functie in het Schutterspark (met als centrale thema het 'Verhaal van hoop' van de Jack Aldewereld Stichting) dient in samenwerking met onze partners mogelijk gemaakt te worden'.

3.2 Ontwikkelingen toerisme en recreatie regionaal

Visit Zuid-Limburg

Visit Zuid-Limburg speelt een belangrijke rol in de sterke groei van het toerisme in Zuid-Limburg en in het bijzonder ook in de Parkstad Regio. Met als motto 'Verleiden en Beleven' focust Visit Zuid-Limburg op een beperkt aantal grote verhalen, om daar in samenwerking met partners in de regio het vrijetijdsaanbod verder te versterken en gezamenlijke promotie- en marketingkracht in te ontwikkelen. Uit de brochure van Visit Zuid-Limburg:

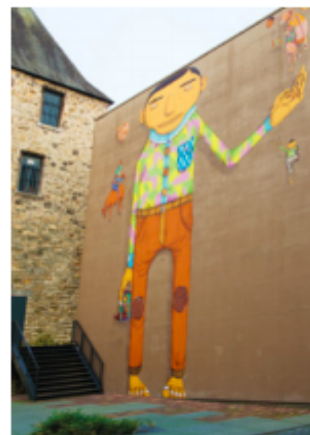
Onze grote verhalen zijn:

Nationaal

- Religieus verleden
- Oorlog & Vrede
- Wijnbouw & Van Limburgse bodem
- Urban / transitie (Parkstad)
- Romeins verleden
- Vakwerk
- Heuvels & dalen
- Prehistorie
- Mijnverleden

Internationaal

- In de bron van Europa
- Krijt / Mergel/ Kalk (UNESCO)
- Rivieren, beken en bronnen (Maas)
- Kerst (in de grotten)

Voor de Parkstad Regio focust Visit Zuid-Limburg op verhaallijnen (Dit is Parkstad!):

- Romeins Knooppunt
- Ridders en Rovers
- De Mijntijd
- Transitiejaren
- Nieuw elan

De focus die Visit Zuid-Limburg aanbrengt in versterking van het toeristisch aanbod en de promotie en marketing daarvan biedt uitstekende aanknopingspunten voor Brunssum, zowel (inter)nationaal als regionaal.

Mede dankzij de inspanningen van Visit Zuid-Limburg bezoeken jaarlijks steeds meer toeristen Zuid-Limburg. Ook in Parkstad Limburg vertoont het aantal bezoekers een sterk stijgende lijn.

Museale landschap in de regio

Het museale landschap van Zuid-Limburg is rijk en gevarieerd, met een accent in de stedelijke regio's Maastricht (o.a. Bonnefanten, Maastricht Museum, Natuurhistorisch Museum Maastricht, Fotomuseum aan het Vrijthof), Heerlen/Kerkrade (o.a. Discovery Museum, Schunck, Thermenmuseum, Nederlands Mijnmuseum, Schacht Nuland) en Sittard-Geleen (De Nieuwe Domijnen, Erfgoedcentrum De Domijnen). Daarnaast biedt het Zuid-Limburgse heuvelland verschillende, vooral cultuurhistorische, musea waaronder Kasteel Hoensbroek, Museum Valkenburg en de Miljoenenlijn (ZLSM) in Simpelveld.

Specifiek voor de regio Parkstad Limburg valt aan museale ontwikkelingen op:

- Museum/stoomtrein de Miljoenenlijn in Simpelveld doet het heel goed qua publieksbereik. De bezoekersaantallen zijn gestegen naar zo'n 70.000 per jaar.
- Het Nederlands Mijnmuseum in Heerlen is vernieuwd: waar het Mijnmonument Schacht Oranje-Nassau I al in 2005 voor het publiek werd opengesteld is in 2022 ook een fraai museum over het mijnverleden geopend in een voormalig, monumentaal warenhuis in het centrum van Heerlen. In 2022 trok dit nieuwe museum 15.000 bezoekers (vanaf de opening eind mei); op jaarbasis zou dat op circa 20.000 zijn uitgekomen.
- Provinciaal Archeologisch Centrum De Vondst in Heerlen (provinciaal archeologisch bodemdepot met publieksfunctie/archeohotspot) zal qua opzet worden gewijzigd. Mogelijk zal de publieksfunctie worden gecombineerd met het naastgelegen Thermenmuseum.
- Kasteel Hoensbroek is een krachtige publiekstrekker. In 2022 werd een nieuw record gebroken en kwam het bezoekersaantal op afgerond 75.000.
- Nederlands Mijnmuseum, Schacht Nuland, Stichting Relim (Landgraaf) en de Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM; Miljoenenlijn) zijn een samenwerkingsverband aangegaan om in gezamenlijkheid het verhaal van het Limburgse Mijnverleden te ontsluiten en daar een breed publiek voor te trekken.

3.3 Trends en ontwikkelingen vrijetijdssector en museumsector

Trendrapportages NRIT

Het Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme (NRIT) geeft jaarlijks een overzicht van belangrijkste trends en ontwikkelingen in de vrijetijdssector. Actuele trends en ontwikkelingen zijn:

- Er is een enorme groei van het aanbod en van de vraag. De coronacrisis en de na-ijleffecten daarvan zorgen ervoor dat deze groei verder zal stijgen, waarbij binnenlandse toerisme zal toenemen en ook het toerisme vanuit landen om ons heen.

- Beleving en Belevingseconomie worden steeds belangrijker; mensen willen iets unieks beleven. Het gevolg is thematisering, imagineering en storytelling.
- Merken worden steeds belangrijker. Het publiek wil zich kunnen associëren met sterke merken.
- Het internet is de start van vrijetijdsbesteding; online zichtbaarheid is cruciaal.
- Globalisering en lokalisering; de wereld is een dorp en het dorp bevat de wereld.
- Aandacht voor duurzaamheid en milieu. Streekproducten hebben toekomst.
- Authenticiteit scoort steeds hoger.
- Het plattelandstoerisme groeit.

Het belang van musea

Tussen 2010 en 2020 zijn de bezoekersaantallen in de museumsector meer dan verdubbeld. In 2020 en 2021 is ook de museumsector hard geraakt door de coronapandemie. Vanaf 2022 vertonen de bezoekersaantallen weer een stijgende lijn. Over heel 2022 genomen lag het museumbezoek op 75% van de aantallen over 2019, het laatste jaar voor corona. De verwachting is dat de aantallen verder zullen stijgen en weer naar het oude niveau kruipen, maar dat zal niet vanzelf gaan; de musea zullen met aantrekkelijk aanbod en goed doordachte marketingcommunicatie hard moeten werken om de stijgende lijn vast te houden.

De landelijke Museumvereniging heeft de laatste jaren veel onderzoek gedaan naar het belang van musea en daarover gepubliceerd. Kort samengevat kent de Museumvereniging de onderstaande functies en daarmee samenhangende waarden aan musea toe.

Functie	Waarden
Musea genereren kennis en context	<i>Collectiewaarde:</i> 'Schatkamers van objecten en verhalen'
	<i>Educatieve waarde:</i> 'Leeromgeving voor iedereen'
	<i>Kenniswaarde:</i> 'Onderzoek en experiment'
Musea bieden emotie, inspiratie	<i>Belevingswaarde:</i> 'Ruimte om te genieten, ervaren en beleven'
Musea verrijken de samenleving	<i>Verbindende waarde:</i> 'Ontmoetingsplaats, platform en identiteitsversterkend'
	<i>Economische waarde:</i> 'Economische kracht, vestigingsklimaat en trekpleister'

Wat betreft de economische waarde van musea is bekend dat museumbezoekers een belangrijke bijdrage aan de lokale economie kunnen leveren. Zo geeft een museumbezoeker naast de kosten van het entreekaartje gemiddeld € 60,- uit aan onder andere horecabezoek en winkelen.

De positie van kleine en middelgrote musea

De museumsector in ons land doet het over het geheel genomen goed. Tot de coronacrisis uitbrak vertoonden de bezoekersaantallen een sterk stijgende lijn; in tien jaar tijd is het museumbezoek meer dan verdubbeld en gemiddeld genomen weten musea steeds meer eigen inkomsten te verwerven. Nu de pandemie achter de rug is, blijkt dat veel culturele instellingen na een lastige periode de publieksaantallen weer op of richting het oude niveau weten te krijgen.

Over de positie van de kleine en middelgrote musea in de regio zijn de laatste jaren verschillende publicaties en rapporten verschenen, onder andere van de Museumvereniging en de Raad voor Cultuur. Deze publicaties en rapporten zijn vrij eensluidend over wat er nodig is om (ook) van kleine en middelgrote musea aantrekkelijke en duurzame voorzieningen te maken, met breed draagvlak in de (lokale) samenleving. Hieronder staan de belangrijkste aanbevelingen op een rij.

Profiel en presentatie
Breng focus aan in het verhaal van het museum; kies voor onderscheidende thema's.
Speel in op de wensen van het publiek: presenteer verhalend, interactief en gelaagd (overzicht voor breed publiek en verdiepend voor de kenners).
Denk ook buiten de muren van het museum: welke points of interest in de nabijheid passen bij het verhaal?
Draagvlak
Betrek inwoners bij je organisatie; vrijwilligers zijn je beste ambassadeurs.
Welke stakeholders zijn voor jouw museum van belang (gemeente, bewonersplatforms, lokale bedrijven, middenstand, pers)? Wat heb jij hun te bieden?
Organisatie
Wie niet sterk is, moet slim zijn; zoek de samenwerking op met verwante musea en vrijetijdsaanbod. Denk in arrangementen, gezamenlijke publieksagenda's.
Welke lokale partijen kunnen werk uit handen nemen (sponsoring in natura)?
Zijn er grotere museum- en erfgoedorganisaties die kunnen ondersteunen? Denk aan collectiebeheer, opslag, tentoonstellingsadvies, ...

H4 | Missie en visie

4.1 Inhoudelijk profiel

DNA van Brunssum

De bijzondere natuur en het fraaie landschap in Zuid-Limburg hebben een grote aantrekkingskracht op een breed publiek. Toerisme en recreatie vormen inmiddels de belangrijkste pijler onder de regionale economie van Zuid-Limburg en de Parkstad Regio. Met de Brunssummerheide en de prachtige Beekdalen, waaronder die van de Rode Beek, weten ook steeds meer mensen de weg naar Brunssum en de directe omgeving te vinden. Met versterking van het vrijetijdsaanbod met fiets- en wandelpaden en de verdere ontwikkeling van het Schutterspark tot een attractief geheel waar natuur, landschap, erfgoed en recreatie samenkomen, kan Brunssum goed inspelen op de groei van toerisme en recreatie in de regio en daar ook zelf aan bijdragen.

Tot voor kort waren natuur en landschap in Brunssum en omgeving ook op een andere manier van economisch belang. Door de eeuwen heen is de winning van delfstoffen uit de verschillende aardlagen in de Brunssumse bodem een belangrijke bron van bestaan geweest. Al in de middeleeuwen stond Brunssum bekend om haar aardewerk en de pottenbakcultuur, gemaakt van de hoogwaardige klei uit de Brunssumse beken. Later kwam daar ook de winning van zand, grind, water en kolen bij. Vanaf het begin van de twintigste eeuw werd de winning van steenkolen uitgebreid op een industriële schaal met de komst van de Staatsmijnen, tot in 1974 de laatste mijn werd gesloten ...

De winning van delfstoffen door de eeuwen heen heeft grote impact gehad op de Brunssumse samenleving. Vooral de steenkolenwinning in de twintigste eeuw heeft ervoor gezorgd dat vanuit verschillende hoeken van het land en uit verschillende andere Europese landen veel mijnwerkers met hun gezinnen hiernaartoe kwamen, om een nieuw bestaan op te bouwen en onderdeel te vormen van een nieuwe samenleving. De Brunssumse samenleving groeide en veranderde ook qua samenstelling en culturen. Brunssum werd een superdiverse en multiculturele samenleving.

Het werken in de mijnen was zwaar en niet zonder gevaar. Je moest op elkaar kunnen vertrouwen en dat schiep een band; niet alleen tussen de medewerkers van de mijnen, maar ook tussen de gezinnen en families. Naast het harde werken ontstond ook een levendig sociaal-cultureel leven, met veel ontmoeting in verenigingen, op scholen, in de kroeg en in recreatiegebieden, met name het Schutterspark. De gemeenschapszin, het gevoel van gelijkwaardigheid tussen verschillende bevolkingsgroepen, geloofsovertuigingen en culturen, werd sterk ontwikkeld. Brunssum was een stad van hard werken, maar ook van saamhorigheid, gelijkwaardigheid, gastvrijheid en diversiteit. Deze kernwaarden bepalen nog steeds in sterke mate het DNA van Brunssum. Het is dit DNA dat het fundament vormt voor het plan voor een nieuw museum in het pompgebouw.

Een nieuw museum waar erfgoed, natuur en cultuur samenkomen

Brunssum heeft een rijk verleden. Veel verhalen, objecten en gebouwen vertellen over de delfstofwinning door de eeuwen heen, over de infrastructuur die daarvoor nodig was en het

productieproces, maar vooral ook over de mensen en de gemeenschappen die daarin werkten en op deze plek (samen)leefden. Een nieuw museum in het Schutterspark wil hierover vertellen.

Onderscheidend, onderzoekend en inspirerend; een verhaal van hoop

Saamhorigheid, gelijkwaardigheid, gastvrijheid en diversiteit zijn de kernwaarden die goed passen bij Brunssum. Het mijnverleden heeft in het versterken daarvan een belangrijke rol gespeeld. Deze kernwaarden gelden dus in zekere mate ook voor de andere dorpen en steden in de Oostelijke Mijnstreek en voor andere mijnstreken. Misschien is Brunssum echter wel de primus inter pares in dit opzicht. Zo zijn er tal van verhalen die gaan over de positieve werksfeer en de warme collegialiteit in de Staatsmijn Hendrik. Dat wilde in andere mijnen nog wel eens anders zijn. Wat mogelijk ook heeft bijgedragen aan het gegeven dat die kernwaarden van gemeenschapszin hier in Brunssum zo sterk ontwikkeld zijn, is dat hier al van oudsher een traditie van delfstofwinning is ontstaan, waarin van gemeenschap op gemeenschap een mentaliteit is gegroeid van hard werken, samen de schouders eronder en samen ontspannen.

Of neem het bijzondere verhaal van de Joodse onderduikers in WO II: zo'n 250 onderduikers – overwegend kinderen – die in weerwil van verschillende razzia's en opsporingsbevelen allemaal de oorlog overleefd hebben. De Brunssumse samenleving is bereid gebleken een grote groep onderduikers op te vangen. Niemand heeft gelekt of verraden; ook niet de inwoners die nauwe banden onderhielden met de Duitse bezetters. Brunssum is hierin echt een bijzondere uitzondering gebleken en dat zegt iets over de sterk ontwikkelde gemeenschapszin en de saamhorigheid in Brunssum.

De Jack Aldewereld Stichting houdt zich bezig met het verhaal van de Joodse onderduikers; niet alleen door terug te kijken, maar ook door de vraag te stellen: wat zou jij doen als je voor gewetensvragen of morele dilemma's van vandaag de dag komt te staan? Voor de Jack Aldewereld Stichting is het verhaal van de Joodse onderduikers ook een verhaal van hoop: kennelijk kan een gemeenschap of samenleving een collectief moreel kompas ontwikkelen dat zorgt voor medemenselijkheid en compassie en helpt om op te komen voor minderbedeelden of mensen in problemen. Het verhaal van hoop van de Jack Aldewereld Stichting sluit uitstekend aan bij de kernwaarden en het DNA van de Brunssumse samenleving, waarover het nieuwe museum wil vertellen. Voor het verhaal van hoop is dan ook een hoofdrol weggelegd in het nieuwe museum.

De onderliggende vraag waar het nieuwe museum zich op richt is: wat maakt dat juist in Brunssum de kernwaarden van saamhorigheid, gelijkwaardigheid, gastvrijheid en diversiteit zo sterk ontwikkeld zijn? En in het verlengde hiervan: hoe komt het dat juist in Brunssum de samenleving zo'n sterk moreel kompas heeft kunnen ontwikkelen waardoor bijvoorbeeld de Joodse onderduikers hier hebben kunnen overleven? Het nieuwe museum wil het Brunssumse verleden op deze vragen onderzoeken; niet alleen om het verleden beter te begrijpen, maar vooral ook om nieuwe voeding te geven aan de kernwaarden in het Brunssumse DNA en bij te dragen aan gemeenschapszin in het Brunssum van nu en van de toekomst.

Belangrijke thema's uit de Brunssumse geschiedenis

Het nieuwe museum presenteert verhalen en objecten over de belangrijkste thema's uit de Brunssumse geschiedenis:

- Natuur en Landschap, met bijzondere aandacht voor:
 - de flora en fauna en de biodiversiteit van de beekdalen en de Brunssummerheide;
 - de geomorfologische rijkdom van de aardlagen;
 - de winning van delfstoffen.
- Brunssums aardewerk, met specifieke aandacht voor:
 - de hoogwaardige klei uit de beken en de winning daarvan;
 - de cultuur van het pottenbakken;
 - het vermaarde Brunssums aardewerk, inclusief collectiepresentatie.
- Het mijnverleden en de Staatsmijn Hendrik, met specifieke aandacht voor:
 - het verhaal van de Joodse onderduikers;
 - het sociale leven in de smeltkroes die Brunssum toen was. Recreëren in het Schutterspark, muziek-, dans- en sportverenigingen;
 - het openbaar vervoer in de mijntijd, waaronder de elektrische tram 610, ook te zien in het museum!
- Brunssum als superdiverse en multiculturele samenleving vandaag de dag, met onder andere:
 - het Worldwide Festival Parade Brunssum breed uitgelicht;
 - de integratie van de werkgemeenschap van de NATO Joint Force Command (JFC) Headquarters in Brunssum.

Het nieuwe museum belicht al deze thema's in een vaste presentatie en een doorlopend programma van wisseltentoonstellingen, lezingen, groepsontvangsten, seminars, enzovoort. Zowel de vaste presentatie als de programmatische invulling zijn multimediaal van opzet en worden voorzien van interactieve presentatievormen.

Het verhaal van de Joodse onderduikers als doorsnijdend thema

Het verhaal van de Joodse onderduikers zal in het museum een hoofdrol krijgen omdat het een doorsnijdend thema is:

- Het verhaal van de Joodse onderduikers gaat over een van de meest indringende en aangrijpende gebeurtenissen in de Brunssumse geschiedenis.
- Het verhaal appelleert direct aan de kernwaarden van het Brunssumse DNA en is daarmee ook een verhaal van hoop.
- Het verhaal van hoop is universeel en actueel en biedt daarmee een goede mogelijkheid een breed publiek aan te spreken, in het bijzonder ook een jong publiek en schoolklassen uit het basisonderwijs en voortgezet onderwijs.
- Met het doorsnijdende thema van de Joodse onderduikers in de hoofdrol ontstaat ook de mogelijkheid aansluiting te vinden bij het netwerk van stichting Musea en Herinneringscentra '40-'45.

4.2 Positionering en publieksbereik

Museum Brunssum

Met de Brunssumse thema's en de betrokkenheid van verschillende stedelijke cultuur- en erfgoedorganisaties kan het nieuwe museum getypeerd worden als een museum dat het verhaal van Brunssum vertelt. Museum Brunssum is dan ook de functionele naam die aan het beoogde museum gegeven kan worden.

Museum Brunssum is de plek waar erfgoed, natuur en cultuur samenkomen, met als rode draad hoe de Brunssumse samenleving zich door de eeuwen heen heeft ontwikkeld. Stadsmuseum Brunssum onderzoekt hoe het komt dat de kernwaarden saamhorigheid, gelijkwaardigheid, gastvrijheid en diversiteit zo van toepassing lijken te zijn op de Brunssumse samenleving en wil daarmee een bijdrage leveren aan gemeenschapszin en sociale cohesie in het nu en in de toekomst. Dit is de missie van Museum Brunssum.

Verbonden met de omgeving

Museum Brunssum wil midden in de samenleving staan en bijdragen aan de identiteit van de Brunssumse samenleving; niet vanuit een ivoren toren, maar in verbinding met partners in de stad en inspelend op projecten en programma's waarmee de bijzondere kwaliteiten van de Brunssumse samenleving vanuit het verleden worden belicht en naar de toekomst toe worden versterkt. Daar mag ook best wat gepaste trots bij aan de dag worden gelegd.

Museum Brunssum is integraal onderdeel van het Schutterspark. Daarmee vervult het museum ook de functie van een bezoekerscentrum, waar je binnen wordt verleid om ook buiten van de mooie natuur te genieten, te fietsen of te wandelen langs de erfgoedroutes in het park, gebruik te maken van de recreatieve attracties zoals het Blote Voetenpad of een tocht met het stoomtreintje van de Stoomgroep Limburg. De horeca van het Schuttershúske kan ook meteen fungeren als museumcafé. Met de ondernemers in het Schutterspark kunnen allerhande (groeps)arrangementen worden ontwikkeld. Op deze wijze kan Museum Brunssum een belangrijke versterking worden van het Schutterspark als geheel, ook als slechtweervoorziening. Dat gaat helpen de bezoekersaantallen van het park verder omhoog te brengen. Omgekeerd kan het museum ook profiteren van de groeiende stroom bezoekers die naar het Schutterspark komen; win-win.

Het mijnverleden staat als zodanig niet centraal in het nieuwe museum, maar zal wel op verschillende manieren terugkomen in de themapresentaties. Daarmee kan het museum aanhaken bij het samenwerkingsverband van Limburgse Mijnverleden. Hiermee ontstaat het perspectief van een regionaalnetwerk-museum.

Met het verhaal van de Joodse onderduikers, het verhaal van hoop, in de hoofdrol kan Museum Brunssum ook de verbinding maken met het netwerk van de Musea en Herinneringscentra '40-'45.

Doelgroepen en bezoekersaantallen

De belangrijkste doelgroep van Museum Brunssum betreft de eigen inwoners. Het museum probeert zoveel mogelijk inwoners en lokale communities te bereiken en hen

mee te nemen in de bijzondere thema's en kwaliteiten van de Brunssumse samenleving van vroeger en nu.

Museum Brunssum ligt midden in het Schutterspark. Het Schutterspark heeft al een regionale aantrekkingskracht op bezoekers/toeristen. Veel van de themapresentaties in het museum zijn ook verbonden met verhalen, routes, objecten en gebouwen buiten. Daarmee is er een tweede belangrijke doelgroep voor Museum Brunssum: bezoekers/recreanten van het Schutterspark. Dit zijn inwoners uit de regio, maar ook toeristen die Zuid-Limburg bezoeken.

Een derde belangrijke doelgroep betreft jeugd/jongeren, waaronder leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs uit Brunssum en omgeving. Voor deze doelgroep wordt over alle thema's/initiatieven heen een geïntegreerd educatieprogramma aangeboden.

Met het accent op het verhaal van hoop van de Jack Aldewereld Stichting is het nieuwe museum ook interessant voor schoolklassen bo en vo bovenregionaal. Ook is het verhaal van de Joodse onderduikers – het verhaal van hoop – interessant voor een landelijk publiek dat geïnteresseerd is in WO II.

Wanneer we kijken naar wat de musea in Zuid-Limburg aan bezoekers trekken, in het bijzonder de musea in de Parkstad Regio, is een publieksbereik van rond de 20.000 bezoekers op jaarbasis een realistische doelstelling.

Pompgebouw 4

In de Raadsinformatiebrief (RIB) over (een onderzoek naar) een museale invulling van de pompgebouwen in het Schutterspark wordt gesproken over pompgebouw 4 en eventueel pompgebouw 1. Het voorstel is evenwel te kiezen voor alleen pompgebouw 4. Argumenten daarvoor zijn:

- Pompgebouw 4 is groter dan de drie andere pompgebouwen.
- Pompgebouw 4 biedt 835 m² (inclusief verdiepingsvloer), wat voldoende is voor een middelgrote museale functie.
- Pompgebouw 4 ligt vrijstaand op een prominente, onderscheidende plek; de drie andere pompgebouwen vormen een ensemble van identieke gebouwen die met elkaar verbonden zijn.
- Het meest logische is uit te gaan van één exploitant voor de drie geschakelde pompgebouwen en één exploitant voor pompgebouw 4, in casu Museum Brunssum.
- Een museumexploitatie gespreid over verschillende gebouwen is lastig qua visitormanagement (jas aan/uit, kaartcontrole, toezicht) en werkt kostenverhogend.

H5 | Museaal concept

5.1 Vaste presentatie

Bijlage 1 bevat het museaal concept en ruimtelijk ontwerp dat door Bureau Kinkorn is gemaakt. Dit hoofdstuk is een samenvatting daarvan.

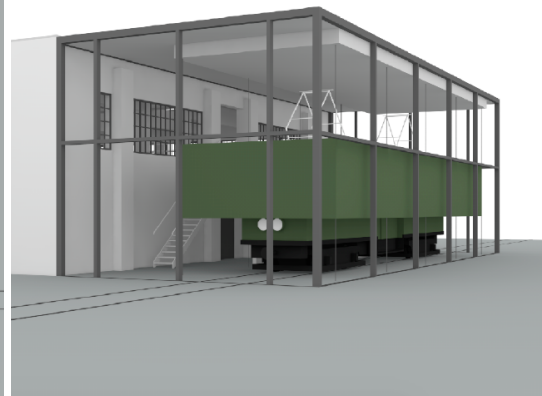
Entree, intro

De bezoekers komen binnen in een hal van glas aan de voorzijde van pompgebouw 4. In de hal staat Tram 610 opgesteld. Het publiek krijgt in de tram een overweldigende 360°-film te zien over Brunssum. De film biedt een tien-minuten-tijdreis waarin Tram 610 je meeneemt langs alle grote thema's uit de Brunssumse geschiedenis. Het publiek zit als passagiers in de tram en wordt filmisch meegenomen door het verhaal van Brunssum.

Ruststand

Show-stand

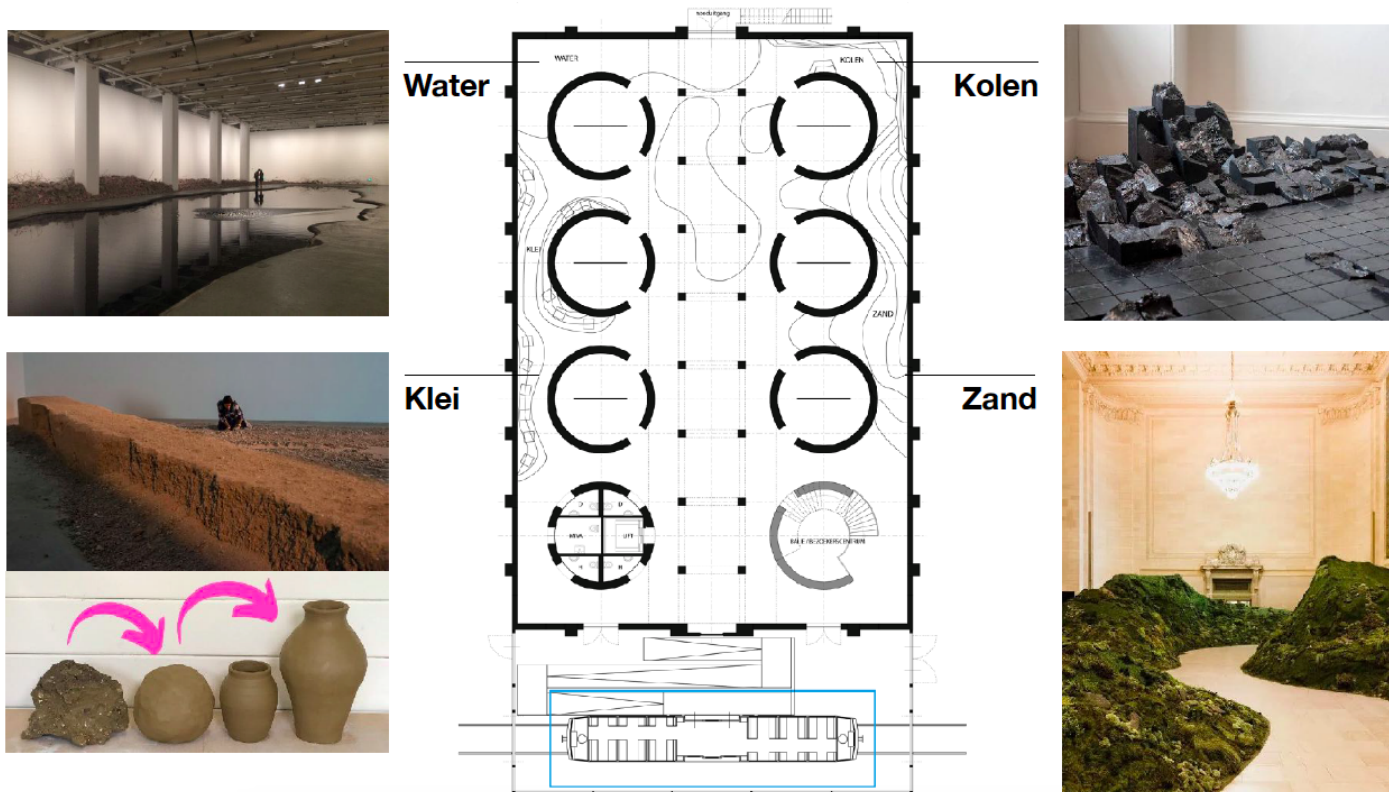

Expositie Brunssumse thema's

Na de introductiefilm start je je bezoek in de grote ruimte van pompgebouw 4. Daar worden de verschillende thema's van de Brunssumse geschiedenis uitgelicht; op de muren van het pompgebouw, op de grond en zwevend in de ruimte:

- Natuur en landschap: een beeld van de biodiversiteit van de beekdalen en de Brunssummerheide, de aardlagen en de winning van delfstoffen.
- Brunssums aardewerk: de cultuur van het pottenbakken, collectiepresentatie.
- Het mijnverleden: met het verhaal van de Joodse onderduikers, een beeld van het sociale leven in de smeltkroes die Brunssum toen was, het Schutterspark en het openbaar vervoer in de mijntijd.
- Brunssum als superdiverse en multiculturele samenleving vandaag de dag: met beelden van het Worldwide Festival Parade Brunssum breed uitgelicht en de integratie van de JFC-werkgemeenschap in Brunssum.

De thema's worden multimediaal gepresenteerd, groot geprojecteerd en waar mogelijk met collectiepresentaties. Als bezoeker loop je door de themapresentaties heen. Bij elk thema zijn er interactives waarmee je verdiepende informatie kunt krijgen. Als bezoeker heb je dus de keuze om door de expositie heen te wandelen en impressies tot je te nemen, of meer tijd te nemen om je te verdiepen in een of meer thema's.

Dialogen in de waterfilters

De kenmerkende betonnen waterfilters in het pompgebouw blijven aanwezig en gaan onderdeel uitmaken van de museumexperience. Er staan zeven filters in pompgebouw 4. Een daarvan (aan de voorzijde) zal worden benut als garderobe en toiletgroep. De andere zes vormen het speelveld voor museumonderdeel Dialogen.

Het onderdeel Dialogen gaat over het DNA van Brunssum, over de kernwaarden van saamhorigheid, gelijkwaardigheid, gastvrijheid en diversiteit. In elke waterfilter staat een moreel thema centraal:

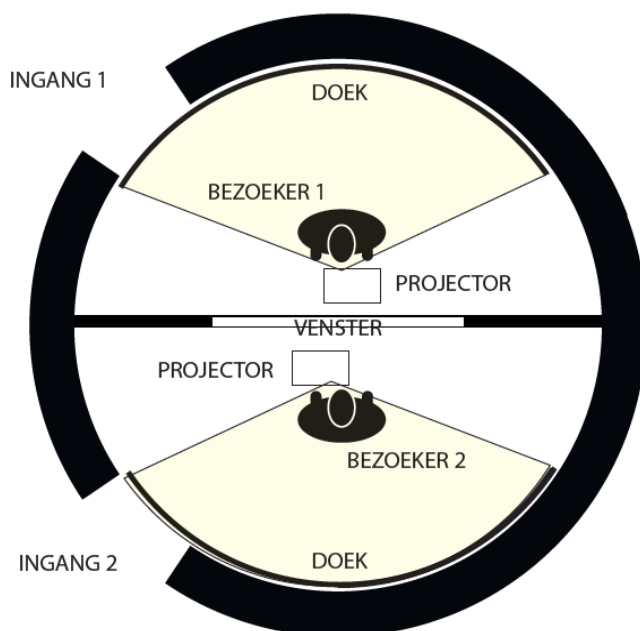
- Er is altijd hoop
- Je hebt altijd een keuze
- Onzelfzuchtigheid loont
- Positieve dialoog
- Help elkaar
- Wees vriendelijk

Van elk moreel thema worden twee interactieve 'toneelstukjes'/scènes gemaakt, op basis van ware gebeurtenissen. Een van de twee scènes gaat over de Joodse onderduikers in de Tweede Wereldoorlog. De andere gaat over een gebeurtenis die typerend is voor de kernwaarden van de Brunssumse samenleving, zoals de kameraadschap tussen koempels, het verenigingsleven, daklozenopvang, dans en muziek als verbindende kracht, en vrijwilligersgroepen die zich inzetten voor de natuur. Dat kunnen gebeurtenissen zijn uit het verleden, maar ook uit het heden.

De scènes kunnen met behulp van digitale middelen zonder begeleiding worden gespeeld. Elke waterfilter biedt ruimte aan twee personen, met elk een eigen toegang. De twee toegangen tot de afzonderlijke cilinders liggen allemaal aan de middenas: de ruimte onder de vloer van de eerste verdieping.

Wanneer iemand met een tegenspeler (dat kan een klasgenootje zijn, een vader, moeder, opa, oma, broer, zus, vriend(in) of gewoon een willekeurige andere museumbezoeker) het waterfilter betreedt, start de scène. Een scène kent steeds twee personages: de helper en de hulpzoekende. Als bezoeker ben je een van de twee; de andere bezoeker is de ander. Met behulp van geluidsfragmenten en videoprojecties word je meegenomen in het verhaal van de betreffende scène. Je wordt als bezoeker geconfronteerd met een situatie waarin je hulp nodig hebt (de hulpzoekende) of hulp kunt bieden (helper).

Het doel van de opstellingen in de waterfilters is de bezoeker te laten ervaren dat je in beide situaties terecht kunt komen en dat je voor de vraag komt te staan wat jij zou doen als het jou zou overkomen.

Als bezoeker krijg je een RFID-band met chip, zodat bij het binnengaan van een waterfilter je aanwezigheid wordt gedetecteerd. Het systeem kiest voor de bezoeker een scène en een rol (helper of hulpzoekende), zodat die tijdens het bezoek aan verschillende waterfilters/scènes ook in verschillende rollen en verschillende gebeurtenissen/tijden terechtkomt.

Een scène duurt circa vijf minuten. Bezoekers kunnen alle waterfilters/scènes bezoeken, maar kunnen er ook een paar doen en dan later nog eens terugkomen. De gegevens van bezoekers kunnen worden opgeslagen, zodat het systeem weet welke scènes ze al gespeeld hebben en welke niet.

Mogelijke content van de waterfilters/scènes:

Waterfilters			
Titel en pay-off	Jaartal	Van de ene kant	Van de andere kant
Je hebt altijd een keuze	1943	De ambtenaar - het verhaal van Zef Hendriks	De onderduiker
	1934	Vereniging Natuurmonumenten	De natuur
Er is altijd hoop	1943	De inwoner (familie Broers)	De onderduiker
	1922	Koempel die ziek is - Staatsmijn Hendrik	Koempel die hem vervangt
Help elkaar	1943	Priester - het verhaal van Wim van der Geest	De student uit Amsterdam
	2023	Voedselbank	Dakloze
Onzelfzuchtigheid loont	1943	Transportbedrijf - het verhaal van de familie van Bree	De onderduiker
	2023	Stichting de Zonnebloem	Bejaarde
Wees vriendelijk	1943	NSB-er in Brunssum	De Onderduiker
	2023	Inwoner van Brunssum die onderdak biedt	Performer van World Festival Parade Brunssum op zoek naar een slaapplek
Positieve dialoog	1943	...	...
	2023	Beheerder park	Jongere uit Brunssum

5.2 Gevarieerde programmering

De verdiepingvloer beslaat een kleine 200 m². Hier is ruimte voor:

- wisseltentoonstellingen;
- lezingen, presentaties en seminars;
- workshops en groepsontvangsten.

De programmering wordt verzorgd door de verschillende partnerorganisaties, ondersteund door de professionele kernorganisatie van Stadsmuseum Brunssum.

5.3 Aanbod buiten, waaronder de LTM-bus

Wanneer een bezoeker binnen is uitgekeken, wordt deze verleid om andere attracties en bezienswaardigheden in het buitengebied te bezoeken:

- de erfgoedwandeling die onder andere langs de badhokjes van het voormalige zwembad voert, waar de Joodse onderduikkinderen zich hebben moeten verschuilen toen er een razzia kwam;
- fiets- en wandelroutes door de natuur, onder andere door het beekdal van de Rode Beek en de Brunssummerheide;
- Blote Voetenpad, de trap of het treintje van Stoomgroep Limburg.

Een bijzonder onderdeel van Museum Brunssum wordt verzorgd door de Stichting Limburgse Tramweg Maatschappij (LTM). De Stichting LTM verzamelt en restaureert historische bussen uit de tijd van de Limburgse Tram Maatschappij. De stichting streeft ernaar historische bussen weer rijdend te krijgen en daarmee rondritten te maken op basis van historische dienstregelingen. Op dit moment heeft de stichting de beschikking over een LTM-Interliner uit de jaren '70, waar (toeristische) busdiensten mee worden gereden. De stichting heeft daarnaast een LTM-Bolramer-bus uit de jaren '50 kunnen verwerven. Het idee is deze unieke Bolramer-bus geheel te restaureren en weer rijklaar te krijgen. De Stichting LTM wil met deze bus rondritten gaan rijden als onderdeel van Museum Brunssum. Er is een route samengesteld die langs de belangrijkste points of interest in Brunssum en omstreken komt, in lijn met de thema's die in het museum gepresenteerd worden.

5.4 Educatie

Het is wenselijk om samen met de stakeholders vanuit Museum Brunssum te komen tot een goed educatieaanbod voor het onderwijs. Het idee is dit te ontwikkelen in samenspraak met de stakeholders en met ondersteuning van consultants van PIT Cultuurwijzer.

Museum Brunssum zet in op een doorgaande leerlijn voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Bij de vaste expositie wordt een lespakket ontwikkeld met lesprogramma's voor:

- de middenbouw van het basisonderwijs (groep 5 en 6);
- de bovenbouw van het basisonderwijs (groep 7 en 8);
- de onderbouw van het voortgezet onderwijs (klas 1 en 2 vmbo, havo, vwo).

Er komen twee educatiepakketten:

- Educatiepakket Het verhaal van Brunssum. De lessen in dit pakket belichten telkens andere thema's uit de Brunssumse geschiedenis, steeds in relatie tot het begrip gemeenschapszin.
- Een afzonderlijk educatiepakket over Het verhaal van hoop. De lessen in dit pakket nemen de leerlingen mee in hoe het de Joodse onderduikers in Brunssum is vergaan, om hen vervolgens te confronteren met de vraag: wat zou jij doen wanneer je voor een morele keuze komt te staan?

De lesprogramma's bieden een afwisseling van informatie, onderzoek en zelf ervaren, maken en doen. Een bezoek aan het museum maakt deel uit van de lesprogramma's. De verdiepingvloer van Stadsmuseum Brunssum beschikt over een volwaardige educatieruimte voor groepen.

De lessen sluiten aan bij de nieuwe kerndoelen van het basis- en voortgezet onderwijs en worden ontwikkeld in samenspraak met het onderwijs. De lessen voor het basisonderwijs zijn vooral bedoeld voor de scholen in de eigen gemeente en Parkstad Limburg; de lessen voor het voortgezet onderwijs vormen meer maatwerk en worden opgezet in goede afstemming met de middelbare scholen in Parkstad Limburg.

De lesprogramma's in het educatiepakket Het verhaal van hoop kunnen breder worden aangeboden:

- aan de basisscholen in Zuid-Limburg;
- aan de middelbare scholen in heel Limburg.

5.5 Collectie

Met het ontstaan van een Museum Brunssum is ook aan de orde beleid te voeren omtrent 'de collectie Brunssum'. Tot op heden wordt er niet gestuurd op het systematisch verzamelen en beheren van collecties die de geschiedenis van Brunssum representeren. De komst van Museum Brunssum is een geschikt moment om nu wel een Brunssum-breed collectiebeleid op te zetten. Op dit moment voert alleen de Heemkundevereniging Brunssum een actief collectiebeleid. Daarnaast is er een collectie Brunssums aardewerk ondergebracht bij het provinciaal archeologisch Bodemdepot De Vondst. Verder is Stichting LTM bezig een collectie mobiel erfgoed te verzamelen en te beheren en behouden.

Museum Brunssum kan een gericht collectiebeleid opzetten, waarbij gefocust wordt op de Brunssumse thema's die het museum belicht. Een eerste stap daartoe kan bestaan uit het inventariseren van waar de 'collectie Brunssum' uit bestaat, waar die is opgeslagen en hoe die collecties op eenzelfde manier kunnen worden geregistreerd en digitaal ontsloten.

H6 | Organisatie

6.1 Governance

Het is wenselijk te kiezen voor de stichtingsvorm met een bestuursmodel, waarbij het bestuur eindverantwoordelijk is en het beleid bepaalt. Er is een betrokken bestuur nodig, waarin voldoende expertise aanwezig is om op verantwoorde wijze een culturele onderneming te kunnen besturen. Dan hebben we het over expertise en deskundigheid op het gebied van:

- financiën;
- juridische kennis, onder andere op het gebied van arbeidsrecht;
- marketingcommunicatie;
- HRM;
- huisvesting/vastgoed;
- museum- en erfgoedsector.

Bij de samenstelling van het bestuur wordt op deze expertises gelet. Daarnaast zal gekeken moeten worden naar of het bestuur een goede afspiegeling vormt van de Brunssumse samenleving. Verder zal gekeken moeten worden naar het inbrengen van relevante contacten en netwerken.

De Governance Code Cultuur, de Code Culturele Diversiteit en de Fair Practice Code worden toegepast. Ook is de anbi-status vereist, onder andere in verband met fondsenwerving.

6.2 Werkorganisatie

Samenwerkingsverband

Museum Brunssum is een samenwerkingsverband van verschillende cultuur- en erfgoedorganisaties uit Brunssum, in ieder geval:

- Jack Aldewereld Stichting
- Heemkunde Vereniging Brunssum
- Stichting Limburgse Tram Maatschappij
- Stichting Worldfestival Parade Brunssum

Ook andere organisaties kunnen toetreden, waaronder Natuurmonumenten Zuid-Limburg en een vertegenwoordigend lichaam van de JFC-gemeenschap.

Deze organisaties zorgen in gezamenlijkheid voor de programmering van de verdiepingsvloer (wisseltentoonstellingen, lezingen, seminars, presentaties). Daarin worden zij ondersteund door een professionele kernorganisatie van Stichting Museum Brunssum.

Professionele kernorganisatie

Behalve het ondersteunen van programmering van de samenwerkende partijen, is de professionele kernorganisatie van Museum Brunssum verder verantwoordelijk voor:

- het in de markt zetten van het museum;
- het aanbieden en organiseren van de educatieprogramma's;
- de openstelling van het gebouw;
- beheer van het gebouw en de inrichting.

Museum Brunssum beschikt over een kleine professionele organisatie bestaande uit:

- coördinator, 0,6 fte;
- medewerker marketingcommunicatie, 0,4 fte;
- medewerker educatie, 0,4 fte;
- zaalbeheerder, 1 fte;
- administratief medewerker, 0,2 fte.

Daarnaast werkt Museum Brunssum met een vrijwilligersgroep voor bemensing van de ticketbalie/winkelverkoop en voor rondleidingen en begeleiding van (educatie)groepen.

6.3 Partnerships

Schutterspark

Museum Brunssum gaat partnerships aan met ondernemers in het Schutterspark om vaste afspraken te maken over arrangementen en combitickets. Met Schutterspark BV kunnen daarnaast afspraken worden gemaakt over de horecafunctie van het Schuttershüske. Het Schuttershüske kan de functie van museumcafé vervullen en denkbaar is ook dat de catering wordt verzorgd in geval van groepsonvangst.

Samenwerkingsverband Limburgs Mijnverleden

Hoewel Museum Brunssum niet specifiek gericht is op het Brunssumse mijnverleden, komt het mijnverleden wel op verschillende manieren terug in het museum. Dat gebeurt in voldoende mate om te kijken of aansluiting gevonden kan worden bij het Samenwerkingsverband Limburgs Mijnverleden (ZLSM, Nederlands Mijnmuseum, Schacht Nuland en Relim Landgraaf). Dit samenwerkingsverband richt zich op gezamenlijke promotie en marketing (waaronder combitickets) en collectiebeleid.

Visit Zuid-Limburg

Het is wenselijk dat Stadsmuseum Brunssum zich aansluit bij Visit Zuid-Limburg. Daartoe zal het museum tegen betaling een dienstverleningspakket kunnen afnemen.

Stichting Musea en Herinneringscentra '40-'45

De geschiedenis van de Joodse onderduikers in WO II, en daarmee het verhaal van hoop, is een belangrijk, dragend onderdeel van Museum Brunssum. Daarmee is het denkbaar dat het museum samen met de Jack Aldewereld Stichting aansluiting zoekt bij de Stichting Musea en Herinneringscentra '40-'45. Aansluiting bij dit netwerk helpt bij promotie en marketing op landelijk niveau en biedt ook aanknopingspunten voor samenwerking in programmering.

Businessclub Museum Brunssum

Om bedrijven aan het museum te binden kan Museum Brunssum een businessclub oprichten. Gedacht kan worden aan een jaarlijkse bijdrage van € 2.000,- per bedrijf. Leden van de businessclub kunnen tegen kostprijs gebruikmaken van het museum voor relaties (ontvangst boven, rondleidingen beneden, rondrit LTM-bus). Een paar keer per jaar worden gezamenlijke netwerkbijeenkomsten georganiseerd. In plaats van te werken met een hoofdsponsor met exclusieve rechten, is het meer passend toe te werken naar een grote groep bedrijven die gezamenlijk de schouders onder het museum willen leggen.

H7 | Huisvesting en inrichting

7.1 Verbeteringen gebouw en kosten

Casco-renovatie en -restauratie

Om het gebouw cascogeschikt te maken voor een publieksfunctie zullen een aantal ingrijpende maatregelen moeten worden doorgevoerd:

- openwerken dichtgemetselde raampartijen en voorzien van passende ramen, voorzien van isolerend glas;
- isoleren vloer, gevels, dak;
- aanbrengen nieuwe verwarming en elektra;
- afwerking vloeren, wanden, plafond;
- nieuwe trappen en balustrade verdieping.

Bijlage 2 bevat een inventarisatie van bouwkundige verbetermaatregelen om pompgebouw 4 cascogeschikt te maken voor een publieksfunctie.

De kosten van casco-renovatie en -restauratie van pompgebouw 4 worden geraamd op € 3,0 miljoen (prijspeil medio 2023, exclusief btw). Deze kosten zijn vergelijkbaar met nieuwbouw. Dit valt te verklaren door de slechte staat waarin het gebouw verkeert en de extra kosten die ontstaan bij renovatie. De onderbouwing van deze investeringslast is opgenomen in de bijlage.

Uitbreiding met glazen aanbouw

Het voorstel is pompgebouw 4 te voorzien van een glazen aanbouw waarin Tram 610 kan worden gepresenteerd. Met Tram 610 in een glazen aanbouw bij het pompgebouw ontstaat een wel heel bijzonder, bijna iconisch geheel. Deze toevoeging gaat helpen om de aantrekkingskracht van het museum en ook van het Schutterspark als geheel te vergroten. Dat zal de bezoekersaantallen in positieve zin beïnvloeden.

Om Tram 610 goed te kunnen huisvesten is een aanbouw nodig van 250 m² BVO (= 200 nuttig vloeroppervlak). Daarmee krijgt de accommodatie als geheel (oude gebouw + aanbouw) een bruto vloeroppervlak van 1.080 m². Dat is een mooie, robuuste maat.

De kosten van de glazen aanbouw worden geraamd op € 900.000,- (prijspeil medio 2023, exclusief btw). Daarmee komt de totale investeringslast in het gebouw ten behoeve van Museum Brunssum op € 3,9 miljoen.

7.2 Inrichting en kosten

Ontwerpbureau Kinkorn heeft onderstaande globale kostenraming gemaakt voor de museale inrichting van pompgebouw 4.

	Prijs/st	Aantal	Totaal
1. Opstelling LTM-tram			€ 262.000,-
2. Cilinders, 6 st			€ 216.000,-
3. Landschap			€ 232.000,-
4. Verdiepingsvloer			€ 69.500,-
5. Basisinrichting (o.a. balie, trap, toiletten, verlichting)			€ 250.000,-
6. Advieskosten			€ 215.000,-
Totaal			€ 1.294.500,-
Onvoorzien 10%			€ 129.450,-
<i>Totaal interieur exclusief 21% btw</i>			<i>€ 1.373.950,-</i>

Behalve de museale inrichting van pompgebouw 4 vraagt de museale functie om de volgende investeringen:

- Tram 610. Deze tram is eigendom van de ZLSM. De ZLSM heeft laten weten dit fraaie collectiestuk om niet in langdurige bruikleen te geven aan Stadsmuseum Brunssum. Wel zullen er eenmalig kosten moeten worden gemaakt voor het transport en de plaatsing in de glazen aanbouw. Deze kosten worden indicatief geraamd op € 10.000,-.
- Bolramer-bus LTM. Stichting LTM heeft al een uniek exemplaar van een LTM-Bolramer-bus uit de jaren '50 in bezit. Deze zal geheel gerestaureerd moeten worden en weer rijklaar worden gemaakt. De kosten hiervan worden geraamd op € 40.000,-.
- Verplaatsing Stoomgroep Limburg. Stelpost € 25.000,-.
- Signing/belettering 'Museum Brunssum' op de gevel: € 10.000,-.

Daarmee komt de totale investeringslast voor de museale functie (inrichting, tram, bus en signing) op € 1.458.950,-. Afgerond is dat € 1,5 miljoen.

7.3 Dekkingsplan investeringslast

Insteek

De insteek van het dekkingsplan zal moeten zijn:

- De overheid zorgt voor de financiering van de investeringslast voor het gebouw.
- De investeringslast voor de museale inrichting (en tram, bus, treintje en signing) wordt gedekt uit fondsenwerving.

Dekking investeringslast gebouw

De totale investeringslast bedraagt € 3,9 miljoen (casco-renovatie/-restauratie en aanbouw). Geadviseerd wordt in te zetten op de volgende dekking:

- restauratiesubsidies o.a. op titel van verduurzaming, OCW/EU: € 450.000,-;
- bijdrage provincie € 1.500.000,-;
- bijdrage gemeente: € 1,95 miljoen (= 50%).

Dekking investeringslast museale inrichting

Als we ervan uitgaan dat de gemeente (en provincie + regelingen OCW/EU) de investeringslast van het gebouw financieren, ontstaat er een goede uitgangspositie om de fondsenwerving succesvol op te pakken; fondsen verwachten cofinanciering en daarin wordt dan aldus voorzien.

Met een goed en ambitieus plan is het denkbaar dat de investeringslast voor de museale inrichting (inclusief tram, bus en signing) geheel gedekt kan worden uit fondsenwerving.

Mogelijke fondsen zijn:

- Mondriaanfonds (samenwerkingen, inrichting, collectiebeheer)
- Fonds Cultuurparticipatie (opbouw erfgoedcommunity's, educatieprogramma's)
- Fonds 21 (verbreding publieksbereik/jong publiek)
- DigitAll (ontwikkeling digitale beleving)
- Prins Bernhard Cultuurfonds (inrichting, tentoonstellingen, erfgoedprojecten)
- VSB Fonds (inrichting, educatieprogramma's)
- Vriendenloterij (tentoonstellingen, cultuur, erfgoed en collectiebehoud)
- V-fonds (onderdeel Verhaal van hoop; Jack Aldewereld Stichting)

H8 | Exploitatieopzet

8.1 Begroting; lasten

Het is nog te vroeg om in dit stadium een geheel uitgewerkte meerjarenbegroting te presenteren. Dat zal in de volgende fase moeten gebeuren. Wel is het mogelijk een begroting op hoofdlijnen te presenteren, zodat inzicht gegeven kan worden in de vraag in hoeverre het museum financieel op eigen benen kan staan.

Begroting jaar X (prijspeil 2023)		
1	Personeelskosten	€ 182.000,-
2	Vrijwilligerskosten	€ 5.000,-
3	Afschrijving inventaris, vaste presentatie en inrichting	€ 37.500,-
4	Huisvestingskosten huur	€ 110.000,-
5	Gebruikerslasten huisvesting	€ 43.200,-
6	Tentoonstellingskosten/programmering	€ 10.000,-
7	Marketingcommunicatie	€ 25.000,-
8	Onderhoudskosten	€ 15.000,-
9	Inkoop winkel en horeca	€ PM
10	Organisatie- en bureaunkosten	€ 20.000,-
	<i>Totaal lasten</i>	<i>€ 447.700,-</i>

Toelichting:

- Ad 1: Personeelskosten. Een fte in de museumsector (museum-cao) kost gemiddeld € 70.000,- (inclusief werkgeverslasten). Met 2,6 fte komen de jaarlijkse personeelskosten uit op € 182.000,-.
- Ad 2: Vrijwilligerskosten. Met dit bedrag kan een bescheiden uurvergoeding worden betaald. De maximale vergoeding per jaar per vrijwilliger bedraagt € 1.750,-.
- Ad 3: Afschrijvingen. Gerekend is met 2,5% van de investeringslast voor museale presentatie en inrichting. Sommige onderdelen van presentatie en inrichting kunnen in tien jaar worden afgeschreven, andere onderdelen wat korter. Er hoeft niet volledig te worden afgeschreven; wanneer een onderdeel aan algehele vervanging toe is, kan daarvoor ook ad hoc financiering worden gezocht bij fondsen, crowdfunding en/of sponsoring. Met het geraamde bedrag van € 37.500,- wordt voorzien in een basis.
- Ad 4: Huisvestingskosten; huur. De huur is gebaseerd op de kapitaallasten van de investeringslast. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- 50% van de investeringslast van € 3,9 miljoen wordt extern gefinancierd (provincie, restauratiesubsidie OCW rijksmonument).
- € 1,95 miljoen komt voor rekening van de gemeente.
- Met een afschrijvingstermijn van veertig jaar en 2% rente wordt de jaarlijkse kapitaallast afgerond € 71.000,-.
- Meerjarenonderhoud (€ 31,- per m²) + verzekering (€ 5,- per m²): 1.080 m² x 36 = € 38.880,-.
- Huur: € 71.000,- + € 38.880,- = afgerond € 110.000,-.
- Ad 5: Gebruikerslasten = schoonmaak, energie, water, klein onderhoud, verzekering. Gerekend is met het kengetal van € 40,- per m². 1.080 x 40 = € 43.200,-.
- Ad 6: Tentoonstellingskosten/programmering. Met het geraamde bedrag kan een bescheiden programmering van wisseltentoonstellingen, lezingen, enzovoort worden georganiseerd. In geval van duurdere projecten zullen fondsen geworven moeten worden.
- Ad 7: Marketingcommunicatie. Dit betreft budget voor promotie (campagnes, advertenties, social media) en voor de website.
- Ad 8: Onderhoudskosten. Dit betreft onderhoud aan de vaste presentatie, waaronder onderhoudscontract multimedia.
- Ad 9: Inkoop horeca en winkel. Dit is nog lastig in te schatten in verband met nog te maken afspraken met het Schuttershüske. Ook aan de inkomstenkant PM geraamd; budgetneutraal.
- Ad 10: Organisatie- en bureaunkosten. Dit betreft bestuurs- en accountantskosten, verzekeringen, kosten voor automatisering, telefonie en kantoorartikelen.

8.2 Begroting; baten

Begroting jaar X (prijspeil 2023)		
1	Entreegelden	€ 100.000,-
2	Horeca, winkel	€ PM
3	Groepsarrangementen	€ 15.000,-
4	Fondsenwerving	€ 25.000,-
5	Businessclub	€ 50.000,-
6	Donaties en giften	€ 10.000,-
	<i>Totaal baten</i>	<i>€ 200.000,-</i>

Toelichting:

- Ad 1: Entreegelden. Het uitgangspunt is een voltarief van € 8,-. Gemiddeld liggen de netto-opbrengsten dan op € 5,- per bezoeker, omdat ook sprake is van gratis bezoekers, bezoek tegen gereduceerd tarief (kinderen, leerlingen) en museumkaarthouders

(waarvoor het museum een vergoeding van 62% van het voltarief ontvangt). Ingezet wordt op 20.000 bezoekers.

- Ad 2: Horeca/winkel. PM.
- Ad 3: Groepsarrangementen. Uitgangspunt: gemiddeld drie groepen per week die naast een entreekaartje een bedrag van € 100,- betalen voor een arrangement/workshop/rondleiding. Totaal 150 groepen per jaar.
- Ad 4: Fondsenwerving. Stadsmuseum Brunssum weet de weg te vinden in de fondsenwereld en subsidieregelingen.
- Ad 5: Businessclub. 25 bedrijven à € 2.000,- per jaar.
- Ad 6: Donaties en giften. Stadsmuseum Brunssum is het museum van de Brunssumse samenleving. De fiscus heeft schenkingen en giften aftrekbaar gemaakt van de belasting. Mogelijk kan dit een grote inkomstenbron worden. Voor de eerste jaren is het meer bescheiden op € 10.000,- geraamd.

Het exploitatietekort zal met deze begroting op afgerond € 250.000,- komen te liggen. Dit exploitatietekort zal door de gemeente moeten worden afgedekt.

H9 | Stappenplan vervolgtraject

Aan de hand van deze rapportage kan het gemeentebestuur (eerst college dan raad) besluiten in te stemmen met de verdere uitwerking van het plan voor een Museum Brunssum zoals voorgesteld, en ten behoeve van de verdere uitwerking een planontwikkelingsbudget beschikbaar te stellen. Met dit planontwikkelingsbudget kan in de loop van 2024 de voorgestelde invulling van pompgebouw 4 verder uitgewerkt worden.

Het plan voor de voorgestelde invulling van pompgebouw zal op de volgende onderdelen moeten worden uitgewerkt:

- Inhoud. Om de respectievelijke thema's uit de Brunssumse geschiedenis goed te kunnen presenteren zal voor elk thema inhoudelijke input verzameld en geselecteerd moeten worden; input in de vorm van verhalen, beeldmateriaal en collectie. Ook zal input verzameld moeten worden voor de uit te werken scènes en dialogen in de respectievelijke waterfilters.
- Voorlopig ontwerp museale inrichting. Aan de hand van deze inhoudelijke input kan de museumontwerper een voorlopig ontwerp maken voor de museale inrichting, voorzien van een uitgewerkte investeringsraming.
- Gebouw. Ook van de casco-restauratie en installaties van pompgebouw 4, de glazen aanbouw en de inrichting van het omliggend terrein (o.a. verplaatsing van de werkplaats van Stoomgroep Limburg, een stuk tramrail van Tram 610 en een goede aansluiting op toegangsroutes en de wandelpromenade) zal een voorlopig ontwerp gemaakt moeten worden, voorzien van een uitgewerkte investeringsraming.
- Fondsenwerving. Op basis van de globale voorstellen in deze rapportage, aangevuld met resultaten van het voorlopig ontwerp, zal een bidbook moeten worden opgesteld, aan de hand waarvan de fondsenwerving kan worden opgestart.
- Organisatie en exploitatie. De organisatie- en exploitatieopzet van Museum Brunssum zal moeten worden uitgewerkt. Ook zal gestart moeten worden met de oprichting van een Stichting Museum Brunssum en het werven en aanstellen van een eerste bestuur.

Om de planontwikkeling ter hand te kunnen nemen is een planontwikkelingsbudget van € 200.000,- nodig. Hiermee kan onderstaande projectorganisatie worden ingericht:

Functie/expertise	Kosten
Projectleider	€ 50.000,-
(Restauratie)architect (incl. installatieadvies)	€ 50.000,-
Landschapsarchitect	€ 10.000,-
Museumontwerper	€ 50.000,-
Contentontwikkelaar	€ 10.000,-
Fondsenwerver	€ 30.000,-
Totaal	€ 200.000,-

De planontwikkeling is erop gericht om het gemeentebestuur een definitief voorstel voor te leggen over ongeveer een jaar. Op basis van het uitgewerkte plan en de resultaten van de fondsenwerving kan het gemeentebestuur een go/no-go-besluit nemen over het realiseren van de voorgestelde museale invulling van pompgebouw 4, inclusief een besluit over de verlening van het benodigde krediet en het beschikbaar stellen van benodigde exploitatiesubsidie.

BMC

Databankweg 26D
3821 AL Amersfoort

Postbus 490
3800 AL Amersfoort

(033) 496 52 00
info@bmc.nl
www.bmc.nl

KvK BMC Advies 32078667
IBAN NL91ABNA0504035754
BTW NL80.86.63.598 B.01

Colofon

19 december 2023

Classificatie : Intern gebruik

Namen adviseurs :

- Marco van Vulpen (BMC)
- Maarten Meevis (Bureau Kinkorn)
- Maarten van der Vlerk (Van der Vlerk Advies)

Projectnummer : PO033154

Kijk voor meer info op onze website: bmc.nl